

Θανάσης Γεωργακόπουλος

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

«Πολυσημία στα σημασιολογικά πεδία της αντίληψης και της νόησης: τυπολογικά και τοπολογικά/γεωγραφικά σχήματα»

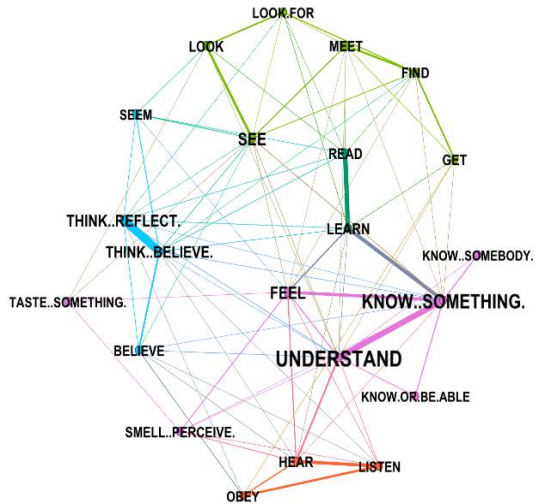
Στην ομιλία αυτή θα παρουσιάσω τα αποτελέσματα της υπό δημοσίευση έρευνάς μας με τίτλο “Universal and macro-areal patterns in the lexicon: A case-study in the perception-cognition domain” (Georgakopoulos et al. *forthcoming*). Η έρευνα αυτή στοχεύει στο να αναδείξει πολυσημικές δομές στις γλώσσες του κόσμου με καθολική ισχύ, αλλά και να επισημάνει δομές που περιορίζονται σε συγκεκριμένους γεωγραφικούς χώρους (areal bias). Εστιάζουμε στα σημασιολογικά πεδία της αίσθησης, αντίληψης και της νόησης, ενώ τα δεδομένα μας για το ποσοτικό μέρος της ανάλυσης αντλούνται από βάσεις το εύρος των οποίων ποικίλλει: μικρής κλίμακας (Vanhove 2008 [αριθμός γλωσσών: 25]) και ευρείας κλίμακας (List et al. 2018: Database of Cross-Linguistic Colexifications [αριθμός γλωσσών: 1220]). Πρώτα το βάρος της συζήτησης πέφτει στα πορίσματα σχετικών ερευνών από τη λεξική τυπολογία, στις οποίες έχουν εντοπιστεί αφενός σημασιολογικά καθολικά και αφετέρου ομαδοποιήσεις σημασιών που είναι πολιτισμικά καθορισμένες ή που εντοπίζονται σε συγκεκριμένες ομάδες γλωσσών (π.χ. Viberg 1983, Evans & Wilkins 2000, Sweetser, 1990, Vanhove 2008, Ibarretxe-Antuñano 2013). Στη συνέχεια, προτείνονται συγκεκριμένες τεχνικές οι οποίες συνδράμουν στην αποκάλυψη τέτοιων πολυσημικών μοτίβων και το βασικό ερώτημα στο οποίο προσπαθούμε να απαντήσουμε είναι το κατά πόσον είναι δυνατόν με αυτές τις τεχνικές (α) να αναπαραχθούν τα ευρήματα των παραπάνω μελετών και (β) να αποκαλυφθούν πτυχές των φαινομένων που δεν έχουν εντοπιστεί στην τυπολογική βιβλιογραφία. Οι τεχνικές που θα παρουσιαστούν είναι οι εξής (τα γραφήματα που ακολουθούν βασίζονται στα δεδομένα από τη βάση CLICS2 και αφορούν την περιοχή της Ευρασίας):

(α) ακτινωτά δίκτυα που προκύπτουν με αυτόματο τρόπο (automatically plotted colexification networks· βλ. Γράφημα 1)

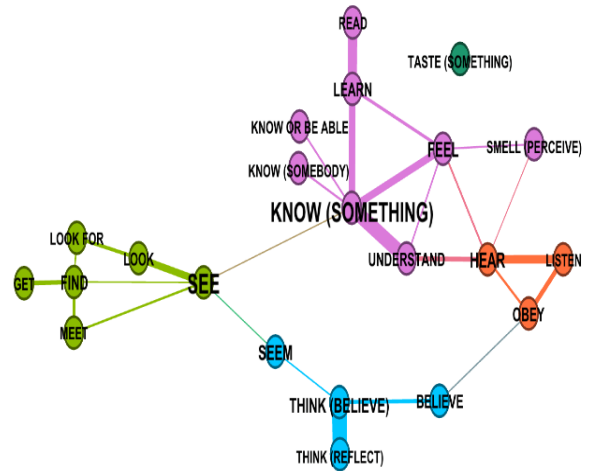
(β) ζυγισμένοι σημασιολογικοί χάρτες που προκύπτουν με αυτόματο τρόπο (automatically plotted weighted semantic maps· για τη διαφορά ανάμεσα στο (α) και το (β), βλ. Γράφημα 2)

(γ) διαγράμματα συσχέτισης (correlation plots· βλ. Γράφημα 3)

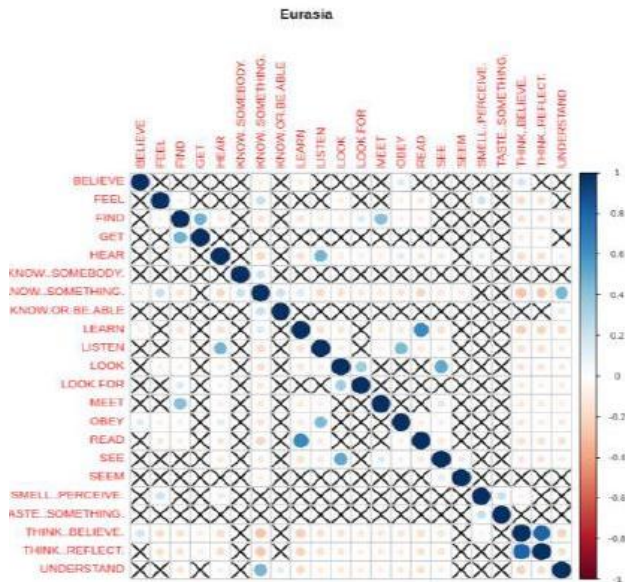
(δ) τεχνικές μείωσης διαστάσεων (dimensionality reduction). Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε ο αλγόριθμος UMAP (Uniform Manifold Approximation and Projection· βλ. Γράφημα 4).

Γράφημα 1. Ακτινωτό δίκτυο (Collexification network) [Ευρασία]

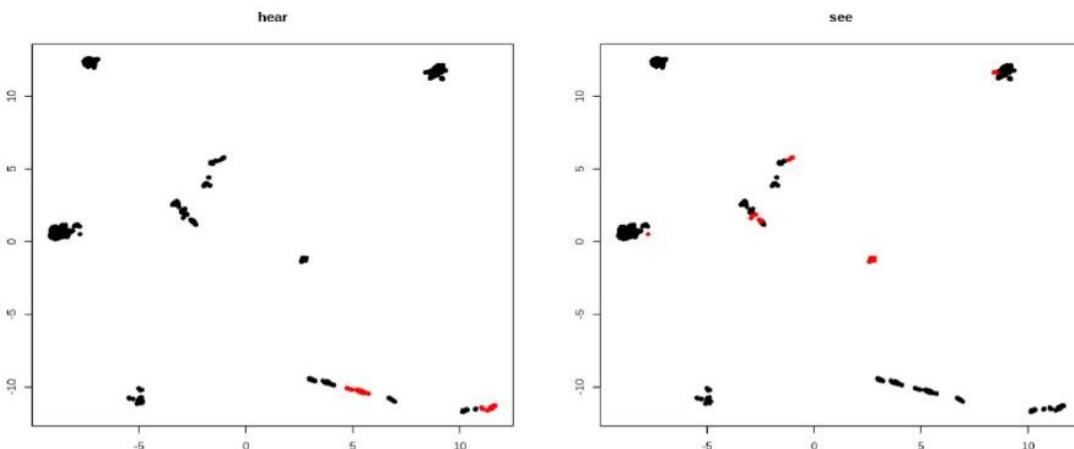

Γράφημα 2. Σημασιολογικός χάρτης (Semantic map) [Ευρασία].

Γράφημα 3. Διάγραμμα συσχέτισης (Correlation plot) [Ευρασία].

Μπλε κουκκίδα = θετική συσχέτιση
 Κοκκινωπή κουκκίδα = αρνητική συσχέτιση

Γράφημα 4. Διάγραμμα UMAP για τις σημασίες «hear» και «see» στην Ευρασία. Οι κόκκινες κουκκίδες αναπαριστούν τη σημασία που αναγράφεται στην κορυφή του διαγράμματος. Στο γράφημα αυτό διαφαίνεται ότι οι σημασίες «hear» και «see» δεν συνεμφανίζονται ποτέ στο χώρο της Ευρασίας

Η έρευνα αυτή αποτελεί συμβολή στο ερευνητικό πεδίο της τυπολογίας γλωσσών με προεκτάσεις και στο πεδίο της ιστορικής σημασιολογίας, καθώς κινείται στην κατεύθυνση ερευνών οι οποίες επιδιώκουν την συναγωγή διαχρονικών πληροφοριών επί τη βάσει συγχρονικών πληροφοριών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Evans, Nicholas & David Wilkins. 2000. In the mind's ear: The semantic extensions of perception verbs in Australian languages. *Language* 76(3). 546–92.
- Georgakopoulos Thanasis, Eitan Grossman, Dmitry Nikolaev, and Stéphane Polis. *Forthcoming*. Universal and macro-areal patterns in the lexicon: A case-study in the perception-cognition domain. *Linguistic Typology*.
- Ibarretxe-Antuñano, Iraide. 2013. The relationship between conceptual metaphor and culture. *Intercultural Pragmatics* 10(2). 315–339. <https://doi.org/10.1515/ip-2013-0014>
- List, Johann-Mattis, Simon Greenhill, Cormac Anderson, Thomas Mayer, Tiago Tresoldi & Robert Forkel (eds.). 2018a. Database of Cross-Linguistic Colexifications. Jena: Max Planck Institute for the Science of Human History. <http://clics.cld.org>.
- Sweetser, Eve. 1990. *From etymology to pragmatics. Metaphorical and cultural aspects of semantic structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vanhove, Martine. 2008. Semantic associations between sensory modalities, prehension and mental perceptions: A crosslinguistic perspective. In Martine Vanhove (ed.), *From Polysemy to Semantic Change. Towards a Typology of Lexical Semantic Associations*, 341–370. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Viberg, Åke. 1983. The verbs of perception: a typological study. *Linguistics* 2. 123–162.